

الجواهری شایانی ریزو حورمهت نییه

حه مید که شکۆلی

کاتیک بیر له بارودوخی ناله باری فرههنگی ئیراق دهکه مه وه ، و باش له رابردووی شاعیران و که سایه تیه کولتوریه کانی و سمبوله کانی را ده مینم، دهگمه ئەو سه ره نجامه که فره مانره وای فاسید ته نها خۆی به فاسدکردنی ره عیه ته که ی هه لناسیت، به لکو هه ندیک له ره عیه ته فاسده که ش دهوری خویان دهگین له فاسدکردنی دهسه لاتداران و به لکو دهوری کلیتی له ژه هراوی کردنی بیرو ره فتاری کۆمه ل دهگین. هۆی ماوه درییی دیکتاتوری واستبدادی به عسی و تا هه نوکه به رده وامی تراژیدیای گه لی عیراق له ئالوگۆرکردنی فه ساد و یه کتر فاسدکرن ده بینم. له م دوا ییانه دا زۆر نووسه ر که وتونه ته خویانه وه و له دووی ره گوریشه ی زه بیروزه نگ و استبداد له ئیراق ده کولنه وه. هه رچه ندیش زۆریه ی ئەو نووسه رانه به هۆی پیوه ندی شه خسی و عه شیره تی و قوه تی عاده ت زات ناکه ن به راشکاوی باس له سمبوله کانی فه ساد بکه ن، به لام سه خت نییه بۆ خوینه ر تیباگات له چ باس ده که ن.

هه ندی که س تا هه نووکه که له هه زاره ی ۳ ده ژین، بییان قه بول نیه به و که سانه ی به نمونه ی بالایان داناوه، که سیک بلی له سه ر چاویان قاش هه بوه .

قسه ی سه ره وه م بۆ وروژاندنی باسیک ده که م که باوه ر ناکه م که سیک خۆی له توخنی داوه، یان ره نگه باسی کرابیت - مه به ستم له ناو روژشبیرو و سیاسه تمه دارانی کورد- و من ئاگام لی نه بیت.

باسه که م له سه ر شاعیری گه و ره ی عه ره به! ؟؟؟ محمد مه دی الجواهری. که له م روژانه دا وه فدیک به ناوی وی به سه رگه و ره یی " خیال" ی کچی و میرده که ی، شانۆگه ری فاشل " صبا ح مندلاوی" سه ردان ی کوردستان ده که ن بۆ ده روژه کردنی ریز و پاراستنی ئابروی شاعیری مردو و ره نگه شتی دیکه ش. دریزه پیدانی ریزگرتنی نا ناسایی له م زه لامه له لایه ن دو حکومه تی کوردستان و هه ندی روژشبیرو کورد، پرسپارگه لیک هه لده سین ی، وه رامیان وا ئاسان نییه .

له و پرسپاران ه، الجواهری چ بایه خیکی شیعی و ئەده بی هه یه ؟ چ کردوه بۆ کورد تا کو وا منه تباری بن؟ بنه ماله که ی جواهری هه میشه ده ستیان له سه ردله نه کا که سیک شتیکی خراب له مه ر شاعیره گه ره که یان بدرکینی و ئوتۆریته ی بینیه خوار ی، چونکه هه میشه بازرگان ییان کردوه و ده یکه ن به ناوونیشان و تاریخی ساخته چییانه ی ئەم شاعیره جیره خۆره . بۆیه خوشکه زا که ی " روا الجصانی " جاریک له " المؤتمر " نووسی : " انه الجواهری و کفی " ئیتر ده رگه ی ئیجتهد قه پات.

ئەم پیاوه له و روژه وه خۆی به شاعیر بینیه هه ر جیره خۆر و لایه نگری ده سه لاتداران و زۆرداران بوه و فری به سه ر کیشه ی گه لی عیراق نه بوه . به ره می وه زعی شیواوی سیاسی ئەم ولاته و شه ری سه رد نیوان دو بلوکی شرق و غریبه و ده ستکردی حزبی شیوعییه ، چونکه حشع تا ئەو ده مه ی شوره ی مابوو ده یوانی بی به ره ترین نووسه ر بکاته گۆرکی و نزمترین شاعیر بۆ ئاستی نازم حکمت به رز بکاته وه* . هه چی له مه ر قیمه تی شیعی شه وه یه ، الجواهری گونا هه له لوتکه ی شیعی عه ره ب بیت، به لکو من به ش به حالی خۆم له ریزی هه وه لیشیانی دانانیم .

هه میشه شاعیری له وه باشتر و نه جیتر هه بوه . الجواهری به هیچ کلوچیک ناگاته پاژنه ی پیی شاعیرانی لبنا و وه کو سعید عقل و شاعیرانی مصری وه کو احمد عبدالقادر الحجازی و که سانی تر. هه ندیک ده لین براده ر ! ئیمه مه به ستمان عیراقه نه ک ولاتیکی دیکه . له عیراقیشدا زۆر شاعیری باشتر هه بوون و هه ن که له م ابو فراته شاعیر تر بوون . عبد اللامیر الحصری شاعیر تر بوو، خۆی نه یوست ببیته شاعیری یه که م و عاره قخواردنه وه و ده ره ده ری کوشتی . شاعیری ناسکخه یال - به ره گه ز کورد - حسین مردان رامبو ی عیراق بوو . به راوردی شیعه ره کانی پیربال محمود بکه ن له گه ل ه ی الجواهری، بزانه کامیان شیعه ره و کمیه یان شاعیر تره ، و بیر بکه نه وه پیربال محمود بۆ وا به رز نه کرا وه کو وی ؟

قه تلوعامی گهلی کورد له هه له بچه و نهفاله کاندای قهت ههستی ابو فرات ی نه جولاند، چونکه هه میشه له راست کاره ساتی خه لکی بیده سه لات و داماو بی هه ست و شعور بوه. له مهر قادیسه که ی صدام که یه ک ملیون مرؤف ته ییدا چوو له به رد مته ق هات له ابو فرات نه هات، بی دهنگی وی له راست کوشتارگه و دۆزه خه که ی قادیسه لت وه دهنگ هاتنی وی به پیژتر بوو بۆ صدام و بۆ خۆی. له هه مو ژیانیدا دو سی شیعری هه یه له سه ر کورد. شیعریکی بۆ په سنی سه رۆک بارزانی مسته فای وتوه، نه ویش نه ک له به ر نه وه ی سمبولی میلیله تیکی زولملیکراو و چه وساوه یه، به لکو له به ر نه وه یه سه رۆکه و به س. شیعریکی دیکه ی هه یه بۆ مام جلال و باوه ر ناکه م شتی تری هه بی له سه ر کورد. نه وه له وه ختیکیدا دیوانه که ی پره له په سنی پوچترین که سان به راده یه ک زۆر که س قیزی دیت باسی لی بکات.

سه رده می مه لیک که هه لسا بو به مه دحی نه م و نه و و زۆر بی نه خلاقانه ره فتاری کردبو، شاعیری گه ور ه محمد صالح بحر العلوم لی تووره ده بییت و له قه سیده یه کی دریژدا و ده لیت:

صه یا رقیع لقد صدئت و بان معدنك الردئ

(کر به نه ی نه حمه قی بی حه یا! وا ژهنگت داوه و گه وهه ری بی که لکت ده رکه وتوه)

بزانن کی دۆست و هه قالی بووه ؟ صالح مه دی عماشی خونریژ و ره جعی، وه زیری ناوخوی کوده تای به عسی ۱۹۶۸. عماش و خیرالله تلفاح بۆ بۆژکردنی لاوان و پیشیلکردنی نازادیه کانی شه خسی هیزی پۆلیسی ئادابیان پیکهینا، قژی دریژ و مینی ژۆب و پانتولی شارلستون یان قه دهغه کرد. له شیعریکی بۆ عماش که گله یی هه یه بۆ قه دهغه کردنی مینی ژۆب ده لیت:

أبا هدی شوق یلح و لاعج یذکی الشعافا

یا منتج الدرر الحسا -- ن معانیا غرا ظر افا

یقطرن ابداعا و ای -- ثارا و حبا و انتصافا

یا قائد الجیش اقتحاما و التحاما و التفافا

(باوکی هدی! زۆر به په رۆشه وه م و دلم غه ری بییت ده کا و ده سوتیم بۆت، نه ی به ره مهینه ری لولو و مرواری دلگیر و جوان، پر مه عنا که هونه ر ونه به ردی و خوشه ویشتی و عه داله تیان لی ده رژی. . . نه ی سه ره لشکر هیرش بینه و به سه یان پیچ ده و ده وره یان بده !!). الدرر الحسان و شته کانی تر له که لله سه ر و ئیسکوبروسکی نه م خه لکه شتیکی تر ناگه یینی. الجواهری قهت خه مخۆری نازادیه کان نه بوه و لایهنگری نازادی ژن نه بوه، پیی ناخوش بوه مینی ژۆب قه دهغه بکری چونکه ویستوهه چاوی خاوی زاخاوبداته وه و شه هوه تی خۆی دامرکینیته وه. له م باره شه وه قسه ی سه یروسه مه ره ده گیرنه وه، به تاییه تی که له پراگ بووه. له پارکه کانی نه و ولاته که به حورمهت و ریزه وه په نای دابوویی، زۆر جار بینییانه ته شخه له ی جنسی به کیژوله ی مندالکاره ی کردوه و هه ولی داوه له رییان ده رکا. پۆلیسیش ئاگاداری کردوه که له پیای و گه وره ناوه شیه ته وه به و چاوانه بروانیته مندالان، جاریک پۆلیسه کان به وه رگیره که یان وتوو پیی بلی چ ده که ی له گه ل نه م کیژولانه، به و په ری بیه رمیه وه و توویه تی " گولله ما یفعله الرجال مع النسا " شتی له وه پیستریشم بیستوهه. نه وه ی ده لیم خو خزانده ناو کاروباری شه خسییه وه نییه، چونکه شه خسی نه م شاعیره و هه ر هه لسوکه وتیکی پیوه ندی به خه لکانی تره و هه یه.

نالیم الجواهری بی هه لویست بووه. به لکو هه لویستی زۆر رون و ئاشکرای هه بوه له مهر نازادی ئینسانه کانی، نه ویش نه وه یه داوای کردوه له ده سه لاتداری عیراق په ته که توند توندی بکه ن له ملی نه یارانییان چونکه شلکردنه وه ی به زیان ده بییت.

وضیق الحبل و اشدد من خناقهم فر بما کان فی اړخانہ ضرر

له و شیعره یدا زۆری پی باشه خه لکی بکوژرین، به لام خه می نه وه یه تی نه کا له پله ی تیرۆر و خه فه قان له کۆمه لدا که م بکریته وه، بۆیه ش له شیعریکی تریدا بۆ خۆی ده بته عزرائیل و روحی خه لکی ده سینێ.

أنا حتفهم ألع البيوت عليهم أغري الوليد بشتهمم والحاجبا

ئىستاكەش كە دوو پەيكەرى بۆ دوست كراوه لە هەولير و سلیمانی، كۆمەك لەم وەزعی دوو بەرەكى دوو حكومەتى كوردستان دەكا. كاتيكيش باس دەكرى لە گۆڤار و رۆژنامه عەرەبىەكان كەلاوه كوردییهكەى لادەدەن، ئەوەش بۆ رازیکردنى ناسیۆنالیزمى عەرەبىیه. هەروها دەرويشەكانى جواهرى هەم خورمایان دەوی هەم خودا.

سەیر ئەو بوو - بە راستیش سەیر نەبو بۆ من - زۆر كەس لە قەومییه شوفینییهكانى عەرەب زۆر قەلس و ناراحت بوون لەو ریزو حورمەتەى لە الجواهرى نرا لەلایەن دوو حكومەتى كوردستان و رۆشنیرانى كوردەوه. تا ئىستاش جنیوان دەدەن بە كاك فخرى كرىم زەنگەنە لەبەر ئەوەى میهرەجانەكەى جواهرى وەفدى رۆشنیرانى عەرەب بۆ كوردستان بەریوه بردوووه و رۆشنیرانى عەرەبى شارەزا كردوه بە كوردستان و بە رۆشنیرانى كوردی ناساندوونى.

ئەو دەمه من لە جیاتى كاك مسعود و مام جلال و دوو وەزارەتى رۆشنیرى بوايه م دەموت ئەوه جواهرییه با مبارەكى خۆتان بیت و سەرى خۆتان و بابتان خوا.

دوو حكومەتى كوردستان و رۆشنیرانى كورد پىیان خوشه پىوهندیان لەگەل رۆشنیرانى عەرەب پتەو بكەن و ئەوەش كاریكى باشه ، ئەم كارەش دەیانەوی لە ریگەى جواهرییهكان و هاوچەشنەكانى ئەنجام دەن. بەلام ئەمانە قەت نوینەرى فەرهنگی بەرزى عەرەب نین، و گەلى عەرەب نایانناسى و وا دیت بۆیان ئاشكرا دەبن چ بایهخیکیان هەیه و هەبوه. بۆ پتەوكردنى پىوهندى لەگەل عەرەب ریگەگەلى تر هەیه و شاعیرى بەرزتر و پاكتر و رۆشنیرى لیهاوتوتر هەیه.

* لیرهدا دەبى ریزو خۆشەویستی بى پایانم بۆ شاعیرى گەورەى كورد عبدالله گۆران و شاعیرى ئىراقى كاك سعدى يوسف دەریبم، و كەسیش وا تینهگات كە شاعیرییهتى وان بە هۆى پشتگیری حزبيك یا لایەنیکه وه بوویت.